

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Sententiarum libri IV

Petrus <Paris, Bischof>

[Straßburg], um 1475-76 oder: nicht nach 1468

[Capitula libri secundi]

[urn:nbn:de:bsz:31-319534](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-319534)

Quod vnū est principium rerum et nō plura.

Quid sit creare.

Quid facere. scōz quā rationē dicunt de deo huiusmodi verba.

Quare rationalis creatura facta sit. id est homo vel angelus.

Quomodo dicit homo factus p̄ p̄parationem angelici casus.

Quare ita homo sit institutus ut v̄n̄te sit anima corpori.

2 **Q**uare angelis quomodo facti sint.

Quod nichil factū est ante celū et terrā.

Quod simul cum tpe et cum mundo cepit spiritalis creatura et corporalis.

Ubi angeli mox creati fuerint.

Quod simul creatura est visibilis materia et invisibilis natura et v̄traq; informis.

Quomō dicit lucifer ascendā in celum.

3 **Q**uales facti fuerint angeli.

Quod omnes angeli fuerint equales in essentia. sapientia. libertate arbitrii.

Que omnia et eq̄lia habuerūt angeli.

Quod boni vel mali creati sint. et an aliqua mora fuerit in creatione et lapsu.

Quod de triplici sapientia angelorum ante casum vel confirmationem.

Quod an aliqui habuerint dei dilectionem vel sui ante casum.

4 **Q**uod an perfecti et beati creati sint. an miseri et imperfecti.

5 **Q**uod de confirmatione et auersione stantium et auersione et lapsu cadentium.

Quod de libero arbitrio breuiter tangit.

Quod an aliquid datum fuerit stantibus quo auerterentur.

Quod qua gr̄a indigebant angeli et qua nō.

Quod an lapsus sit imputanda auersio.

Quod vtrum beatitudinem quam acceperūt in confirmatione stantes meruerūt tunc p̄ aliquam appositam gratiam.

6 **Q**uod de maioribus et minoribus quidē ceciderunt inter quos vnus fuit celsior sc̄z lucifer.

Quod vnde et a quo deiectioni sunt.

Quare non eis est concessum habitare in

celo vel in terra.

Quod de prelationibus demonum.

Quod an omnes demones sint in hoc aere caliginoso vel aliqui in inferno.

Quod de potestate luciferi.

Quod an demones semel victi a sanctis ultra accedant ad alios.

A **Q**uod vtrum boni angeli peccare. vel mali recte viuere possunt.

Quod cum vtriusq; habeant liberū arbitriū non tamen ad vtriusq; flecti possunt.

Quod boni post confirmationem liberius habent liberū arbitriū q̄ ante.

Quod qui non possunt ex natura peccare sicut ante.

Quod quibus modis mali angeli noscant veritatem temporalium rerum.

Quod magice artes virtute et scientia dyaboli valent.

Quod malis angelis nō seruit ad nutū materia visibilium rerum.

Quod non sunt creatores licet p̄ eos magi ranas et alia fecerūt sicut nec boni. et si per eorū ministeriū fuerint creature.

Quod solus deus sic operat̄ creationem rerum sicut iustificationem mentis.

Quod angeli mali multa possunt per nature vigorem que nō possunt propter dei prohibitionem.

8 **Q**uod vtrum omnes angeli corporei sint.

Quod de formis quibus apparuit deus. et de illis in quibus angeli apparent.

Quod deus in specie in qua deus est nunq̄ apparuit mortalibus.

Quod quomodo dicuntur demones intrare in homines.

9 **Q**uod de ordinum distinctione.

Quod quid appellat̄ ordo. et que sit ratio cuiusq; nominis.

Quod nomina illa sint a domo gratie. non p̄pter se sed p̄pter nos eis data.

Quod vtrum hi ordines ab initio creationis distincti fuerint.

Quod vtrum omnes angeli eiusdem ordinis sint equales.

Quod quomodo dicat scriptura decimū ordinem impleri de hominibus.

- Utrum homines assumantur iuxta numerum stantium vel lapsorum.
- 10 ¶ An omnes celestes spiritus mittantur.
An michabel raphael gabriel sint nomina ordinum.
- 11 ¶ An singule anime habent angelum bonum ad custodiam. malum ad exercitium.
Utrum angeli perficiant merito et premio usque ad iudicium.
- 12 ¶ De distinctione operum sex dierum.
An alij senserunt omnia simul facta in materia et forma. alij per interualla temporum.
Quomodo per interualla temporales corporales credite sunt.
Quo sensu tenebre dicantur esse aliquid et quo dicantur esse non aliquid.
Quare illa materia confusa sit dicta informis et ubi adesse prodijt et quantumcumque in altum processerit.
De quatuor modis diuine operationis.
- 13 ¶ De primo distinctionis opere.
De luce facta primo die si spiritualis an corporalis.
Ubi facta fuerit.
Quibus modis accipitur dies.
De naturali ordine operationis dierum.
De illo qui per misterio introductus est.
De intelligentia horum uerborum dixit deus.
Ex quo sensu pater dicitur operari in filio uel per filium uel per spiritum sanctum.
- 14 ¶ De opere secunde diei. qua factum est firmamentum.
An celum tunc factum debet intelligi.
De qua materia factum sit.
Quomodo aque possunt esse super celum et quales sunt.
De figura firmamenti.
Quare tacuit scriptura de benedictione operis huius diei.
De opere tercię diei quando aque aggregate sunt in unum locum cum multa sint maria et flumina.
De opere quarte diei qua facta sunt luminaria.
Quomodo accipiendus sit illud. sint in signa et tempora.
- 15 ¶ De opere quintę diei. quo facta sunt na-

talia et volatilia.

- De opere sextę diei qua creata sunt animalia et reptilia terre.
De venenosis et noxijs animalibus.
Utrum minima animalia tunc creata fuerint.
Quare post omnia factus est homo.
De sententia ipsorum qui simul omnia facta esse contendunt.
Quo intelligenda sit requies diei.
Quomodo accipienda sit quę dicitur deus contempsisse opus suum septima die cum tunc quieuerit.
Quomodo omnia que facta a deo dicantur valde bona.
De sanctificatione septime diei.
- 16 ¶ De hominis creatione.
Qualis factus sit homo.
De ymagine et similitudine ad quam factus est homo.
Quare homo dicitur ymago et ad ymaginem. filius non ad ymaginem.
- 17 ¶ De creatione anime. an de aliquo facta sit.
De inspiratione et insufflatione dei quando facta fuerit anima an in corpore uel extra.
Quare homo extra paradysum creatus in paradiso sit positus.
Quibus modis paradysus accipiat.
- 18 ¶ De ligno uite.
De ligno scientie boni et mali.
De formatione mulieris.
Quare de latere uiri non de alia parte corporis formata sit.
Quare dormienti et non uigilanti subtracta sit costa.
An de costa multiplicata de se sine additamento extrinseco rei facta fuerit.
De causis superioribus et inferioribus.
De causis que in deo sunt simul et in creaturis. et de his que in deo tantum sunt.
De anima mulieris que non ex anima uiri. quę anime non sunt extraducte.
- 19 ¶ De statu hominis ante peccatum qualis fuit huiusmodi corpus et qualis post peccatum.
Quomodo dicitur homo factus in animam uiuentem.

Corpus hominis ante peccatū mortale
an mortale erat post peccatū mortuū.

Verum immortalitas quā tunc habuit
fuerit de cognitione nature an ex gratie
beneficio.

Si posset homo viuere semp vtēs alijs
lignis et non ligno vite deo mandante
vt de illo ederet.

De immortalitate corporis.

20 ¶ De modo p̄creationis filiorū si nō pec-
cassent primi homines.

Quare in paradiso nō coirent.

De modo translationis in melius. si nō
peccassent.

Verum in p̄fectione stature et vsu mē-
broꝝ p̄crearentur filij.

Utrū etiā in sensu filij nascerent.

De duobꝫ bonis altero hic dato alte-
ro p̄missio.

21 ¶ De inuidia dyaboli quā ad temptandū
accessit.

De forma in qua venit.

De calliditate serpentis.

Utrum elegerit serpentem vt per eum
temptaret dyabolus.

De modo temptationis.

De duplici specie temptationis.

Quare peccatum hominis et nō a ngeli
inremediabile sit.

Et nō solū viro p̄ceptum fuit datū.

22 ¶ De origine illius peccati.

De mulieris elatione.

De viri elatione.

Quis magis deliquerit vir aut mulier.

De ignorantia excusabili vs̄ inexcusabili.

An voluntas p̄cesserit illud peccatū.

23 ¶ Quare deus p̄misit hominem temptari
quem sciebat casurum.

Qualis fuerit sc̄dm̄ animā; homo ante
peccatum.

De triplici scientia hoīs ante lapsu.

Utrū homo p̄scius fuerit eorū que sibi
futura erant.

24 ¶ De gratia hominis et potentia ante ca-
sum.

De adiutorio hominis in creatione da-
to. quo stare poterat.

29 ¶ De libero arbitrio.

De sensualitate.

De resurrectione et p̄tibus eius.

De simili ordine peccandi in nobis et
in primis parentibus.

Et in nobis est vir et mulier et serpens.

De sp̄iali coniugio viri et mulieris.

Qualiter per illa tria in nobis asumma-
tur temptatio.

Quādo mulier manducat cibū vetidū.

Quādo etiā vir manducat.

Quādo sit veniale et mortale peccatū.

Quibus modis accipitur sensualitas in
scriptura.

Diffinitio liberi arbitrii s̄m p̄bōs.

Qualiter in deo accipitur liberum ar-
bitrium.

Et angeli et sancti liberū h̄nt arbitriū.

Et liberius eret liberū arbitrium quan-
do peccare nō potuerūt.

De differentia libertatis liberi arbitrii
sc̄dm̄ diuersa tempora.

De quatuor statibꝫ liberi arbitrii.

De corruptōe liberi arbitrii p̄ peccatū.

De tribus modis libertatis liberi arbi-
trii. a necessitate. a peccato. a miseria.

De libertate que est ex gratia et que
ex natura.

70 ¶ De gratia operante et cooperante.

Quid sit voluntas.

Que sit gr̄a voluntatē bonā p̄ueniens.

Et bona voluntas que p̄uenitur gratia
quedam dei bona p̄uenit.

Et cognitio boni p̄cedit fidem.

Et intellectus et cognitio boni. et delectationem p̄uenit.

An per liberū arbitrium bonum operet
homo sine gratia.

2A ¶ Utrū eadem gratia sit que dicitur ope-
rans et cooperans.

Quomodo gratia meret̄ augeri.

De tribus generibus bonorū.

In quibꝫ bonis sit liberū arbitrium.

De virtute quid sit et quid actꝫ eius.

De gratia que liberat voluntate; si vir-
tus est vel non.

Quomodo ex gratia incipiunt bona me-
rita. et de qua gratia hoc intelligatur.

Quomodo bona voluntas gratia principaliter est.

Quomodo dicitur ratio fides mereri iustificationem.

De muneribus virtutum et de gratia que
non est sed facit meritum.

Quomodo idem est usus virtutis et liberi arbi-
trij sed virtutis principaliter.

Quomodo quidam putant virtutes bonos usus esse
liberi arbitrij. id est actus mentis.

28 ¶ De heresi pelagiana. Quomodo pelagianum di-
ctis augustinus. utuntur in testimonijs sui er-
roris.

Quomodo augustinus illa verba deter-
minat in retractationibus.

De heresi iovinianum et manichei quos con-
trahit hieronimus.

39 ¶ Vtrum homo ante peccatum egerit gra-
tia operante et cooperante.

Si homo ante lapsum virtutes habuit.

De electione hominis de paradiso.

Quomodo intelligendum sit illud ne sumat
de ligno vite et vivat in eternum.

De flammato gladio ante paradisu posito.

An ante peccatum homo comedit de li-
gno vite.

58 ¶ Quomodo per adam peccatum et pena transit
in posteros.

Vtrum illud peccatum quod transit fuerit
originale vel actuale.

Quomodo quidam putant fuisse actuale.

Quomodo assignatur illud intrasse in
mundum.

Quomodo originale peccatum vere fuerit quod
transit in posteros.

Quomodo quid sit originale peccatum.

Quomodo originale peccatum est culpa.

Quomodo originale peccatum dicitur fomes pec-
cati. id est concupiscentia.

An sit originale peccatum in quo omnes
peccaverunt.

Ex quo sensu dictum est per inobedien-
tiam unius multi constituti sunt peccatores.

Quomodo originale peccatum in adam fuit et
in nobis est.

Quomodo omnes dicuntur in adam fuisse quan-
do peccavit et ex eodem descendisse.

Quomodo nihil extrinsecum convertatur in humanam
substantiam que est ex adam.

31 ¶ Quomodo originale peccatum a patri-
bus transeat in filios. An secundum animam
an secundum carnem.

Quomodo per carnem traducitur peccatum et quo-
modo ostendit causas corruptionis car-
nis ostendit. ex qua peccatum sit in anima.

Quomodo quare dicitur peccatum esse in carne.

Vtrum causa originalis peccati que est in
carne sit culpa vel pena.

Quomodo quare dicitur originale peccatum.

32 ¶ Quomodo originale peccatum dimittitur
in baptismo.

Vtrum feditas que ex libidine trahit in
baptismo diluatur.

Vtrum illius concupiscentie deus sit auctor.

Quomodo quare illud peccatum imputetur anime.

Vtrum illud peccatum sit necessarium vel
voluntarium.

Quomodo quare deus iungit animam corpori sciens
eam inde maculari.

An anima sit talis qualis a deo creatur.

An anime ex creatione sint in bonis na-
turalibus equales.

33 ¶ An peccata omnium precedentium patrum par-
vuli originaliter trahant ut peccatum ad-
e.

Quomodo in illo peccato primo plu-
ra reperiuntur.

An peccatum ad-
e sit gravius ceteris.

An illud peccatum sit primis parentis
bus dimissum.

Quomodo peccata parentum visitentur
in filios et non visitentur.

34 ¶ De peccato actualem que fuerit origo et
causa primi peccati.

Quomodo que fuit secundaria causa malorum.

Quomodo non nisi in bona re sit malum.

Quomodo in his fallit dyalecticorum regula de
contrariis.

34 ¶ Quomodo quid sit peccatum.

De peccato.

Vtrum mali actus in quantum peccatum
est sit corruptio vel privatio boni.

Quomodo peccatum possit corrumpere
bonum cum nichil sit.

Quomodo qualiter se homo elongat a deo.

An pena sit priuatio boni.

36 ¶ Quidam simul sunt peccatū et pena peccati. quedā vero sunt peccata et causa peccati.

An peccatum sit causa peccati in quantum peccatum est.

¶ An nō omne peccatū ē pena peccati.

¶ Vtrum peccata aliqua essentialiter sint pene peccati.

¶ An cū peccatus sit in pena peccati peccatū ē ab hac pena a deo.

De quibusdam que indubitanter peccata sunt et pene in quantum eis patimur peccata nō sunt.

37 ¶ An aliqui putāt malos actus nullo modo esse a deo.

Ex quo sensu dictum sit deus non ē malorum auctor.

38 ¶ De voluntate et eius fine.

Quid sit bonus finis scilicet caritas.

¶ An omnes bone voluntates vnu in fine habent et tamen quedam diuersos fines sortiuntur.

De differentia voluntatis et intentionis et finis.

39 ¶ Quare voluntas dicitur peccatum cum sit de naturalibus quorum nullum aliud peccatum est.

Quare actus voluntatis sit peccatum si actus aliarum potentiarum nō sint peccata.

Ex quo sensu dicitur naturaliter omnis homo velle bonum.

40 ¶ An ex fine actus pensari debeant vel ex affectu vel fine omnes sunt boni vel mali.

41 ¶ An omnis intentio et actio infidelium sit mala.

Quibus modis dicatur bonum.

Quomodo intelligatur illud peccatum a deo est voluntarium.

Et illud nusquam nisi in voluntate peccatum ē.

Et item nō nisi in voluntate peccat.

¶ An mala voluntas est voluntarium peccatum.

42 ¶ An voluntas et actio mala in eodem et circa idem sunt vnu peccatum vel plura.

Si peccatum ab aliquo commissum in eo sit. vsque quo peccat.

Quibus modis accipiat reatus.

De modis peccatorum.

Quo differat delictum et peccatum.

De vii. principalibus viciis.

De supbia.

Quo supbia dicatur radix omnium malorum et cupiditas cum supbia nō sit cupiditas.

33 ¶ De peccato in spiritu sanctum.

34 ¶ De potentia peccandi an sit homini vel dyabolo a deo.

An aliquando resistendum sit potestati.

Incipit liber secundus.

Differētia vnum esse rerum principium ostendit nō plura vt quidam putauerūt.

Creationem rerum innuans scriptura. deum esse creatorem initiumque temporis atque omnium visibilium vel invisibilium creaturarum. in principio sui ostendit dicens. In principio creauit deus celum et terram. His etiam verbis. moyses spiritu dei afflatus in vno principio a deo creatore mundum factum refert. elidens errorem quorundam. plura sine principio fuisse principia opinantium. Plato namque tria incicia extimauit. deum scilicet exemplar. et materiam. et ipsam increata sine principio. et deum quasi artificem non creatorem. Creator enim est qui de nichilo aliqua facit. Et creare proprie est de nichilo aliquid facere. facere vero non modo de nichilo aliquid operari. sed etiam de materia. Vnde et homo et angelus dicitur aliqua facere sed non creare. vocaturque factor siue artifex. sed non creator. Hoc enim nomen soli deo proprie congruit. qui et de nichilo quedam. et de aliquo aliqua facit. Ipse est ergo creator et opifex et factor. sed creationis nomen sibi proprie retinuit. Nihil vero et creaturis communicauit. In scriptura tamen sepe creator accipitur tanquam factor. et creare tanquam facere sine distinctione significationis proprie.